

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
роботи

2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“СОЦІОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ”

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти другий (магістерський рівень вищої освіти)

галузь знань _____

спеціальність 034 Культурологія

освітня програма “КУЛЬТУРОЛОГІЯ”

спеціалізація _____

вид дисципліни обов'язкова

факультет філософський

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету

30 серпня 2021 року, протокол № 10

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Сорока Юлія Георгіївна – доктор соціологічних наук, доцент, професор кафедри соціології

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології

24 червня 2021 року, протокол № 15

В.о. завідувачки кафедри

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету

27 серпня 2021 року, протокол № 1

Заступник голови науково-методичної комісії
соціологічного факультету

В'ячеслав НІКУЛІН

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету

16. 06. 2021 року, протокол № 10

Голова науково-методичної комісії
філософського факультету

Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Соціологія культури» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 034 – Культурологія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є культура в соціологічному її розумінні, участь культури у відтворенні влади та нерівності в суспільстві.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування профільних компетентностей з соціології культури, а саме застосування понять та концепцій соціології культури задля забезпечення розуміння сучасного полікультурного суспільства, культурних механізмів влади та формування на їх основі чутливості до питань дотримання прав та свобод особи, толерантності, протидії дискримінації.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- формування профільних компетентностей з соціології культури з визначення, розпізнавання й критики культурних механізмів влади та спроможність самостійної орієнтації в ситуаціях їх реалізації;

- формування загальних компетенцій: здатність до навчання; здатність до застосування знань на практиці; навички управління інформацією, здатність до самостійної роботи; робота в групі; здатність до організації та планування.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
20 год.	6
Практичні, семінарські заняття	
10 год.	2
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
90 год.	90
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, здобувачі повинні набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:
Перелік предметних компетентностей здобувача вищої освіти:

Загальні компетентності:

- ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 3. Здатність застосовувати знання на практиці.
- ЗК 8. Здатність до критики і самокритики.

Фахові компетентності спеціальності:

- ФК 2. Розуміння принципів культурологічного аналізу, принципів філософії культури, семіотики культури, герменевтики, культурної антропології та візуальних досліджень.
- ФК 6. Вміння застосовувати знання найважливіших концепцій, принципів і теорій культурології для вирішення прикладних культурологічних задач;

ФК 7. Компетентності з інтерпретації, герменевтичного і культурологічного аналізу;

ФК 10. Навички самостійної роботи з феноменами культури та культурними інституціями, з дослідницькою літературою

ФК 13. Здатність самостійно висувати та аргументувати культурологічні теорії;

Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми, студенти мають досягти таких результатів навчання:

ПРН 3. знати основні закономірності розвитку та сучасні досягнення культурологічної думки

ПРН 6. мати навички з соціально-гуманітарних та інформаційних технологій в обсязі, необхідному для використання їх методів в обраній професії культуролога

ПРН 10. уміти навчатись і працювати самостійно, мати спроможність генерувати нові ідеї та теорії

ПРН 14. демонструвати здатність використовувати професійно-профільовані знання, уміння й навички в галузі культурологічних дисциплін для дослідження та прогнозування розвитку суспільних явищ і процесів

ПРН 15. демонструвати здатність використовувати професійно-профільовані знання для узагальнення сучасних досягнень науки, філософії, мистецтва та суспільної думки

ПРН 16. використовувати знання, уміння і практичні навички в галузі культурології, теорії та філософії культури, історії культури, етики, естетики, культурної антропології та суміжних гуманітарних галузей знання при проведенні культурологічних досліджень

В результаті опанування курсу студентки та студенти мають **знати:** основні поняття та концепції соціології культури щодо співвідношення суспільства та культури, культурних механізмів влади, полікультурного суспільства; **вміти:** застосовувати ці категорії та концепції в поясненні реальних соціокультурних процесів, логічно та осмислено викладати свою позицію в письмовому науковому тексті та усному виступі, формувати власну поведінку в ситуаціях культурної неоднорідності.

2. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада.

1. Соціологічне розуміння зв'язків людини, суспільства та культури.
2. Онтологія сучасного суспільства: принципова нецілісність та множинність.
3. Феномен влади, прями й дискурсивні влади.
4. Поняття культурних механізмів влади.

Тема 2. Символ у відтворенні нерівностей та влади

1. Символ як елемент культури.
2. Символічний простір, символічний капітал, символічна влада.
3. Символ в процесах номінації, класифікації, кодифікації.

Тема 3. Ритуал у відтворенні нерівностей та влади

1. Соціологічне визначення ритуалу.
2. Ритуал і цінності, соціальні інститути та пам'ять спільноти.
3. Специфіка ритуалів у сучасному суспільстві. Свята.
4. Ритуали в процесах легітимації влади.

Тема 4. Міф у відтворенні нерівностей та влади

1. Міф в культурі. Характеристики міфологічного мислення.
2. Міф та суспільство. Три аспекти зацікавленості соціології міфом.
3. Міф та цінності.
4. Міфологічне мислення та явище натуралізації.

Тема 5. Полікультурне суспільство: неоднорідність та розрізнення

1. Концепції культурної неоднорідності та їх критика.
2. Дискурс чужого й ворога та його соціальний зміст
3. Культурна неоднорідність як ознака соціокультурного простору

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьо го	у тому числі					усьо го	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада	18	4	2			12	18	2				12
Тема 2. Символ у відтворенні нерівностей та влади	18	4	2			12	18	1	1			12
Тема 3. Ритуал у відтворенні нерівностей та влади	18	4	2			12	18	1	1			12
Тема 4. Міф у відтворенні нерівностей та влади	18	4	2			12	18	1				12
Тема 5. Полікультурне суспільство: неоднорідність та розрізнення	18	4	2			12	18	1				24
<i>Усього годин</i>	90	20	10			60	90	6	2			72

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин: очне	Кількість годин: заочне
1	Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада	2	-
2	Символ у відтворенні нерівностей та влади	2	1
3	Ритуал у відтворенні нерівностей та влади	2	1
4	Міф у відтворенні нерівностей та влади	2	-
5	Полікультурне суспільство: неоднорідність та розрізнення	2	-
	Загалом:	10	2

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин: очне	Кількість годин: заочне
1	Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада	12	12
2	Символ у відтворенні нерівностей та влади	12	12
3	Ритуал у відтворенні нерівностей та влади	12	12
4	Міф у відтворенні нерівностей та влади	12	12
5	Полікультурне суспільство: неоднорідність та розрізнення	12	24
	Загалом:	60	72

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

7. Методи навчання, критерії оцінювання

Лекційні заняття проводяться у формі інтерактивних лекцій та містять розгляд викладачкою основних понять та концепцій курсу та їх зв'язків, обговорення студентами пропонуваних викладачкою дискусійних питань.

Семинарські заняття мають різний зміст навчальної діяльності студентів: виступ у дискусії, обговорення першоджерела, презентація творчого завдання.

Виступ у дискусії на семінарі – це усний виступ з одного з питань відповідного заняття. Виступ в дискусії з обов'язкової літератури має продемонструвати знання матеріалів лекції та обов'язкової літератури та вашу точку зору з дискусійного питання й аргументацію щодо неї. Максимальна кількість балів за виступ – 8 балів. **Критерії оцінювання виступу** в дискусії з обов'язкової літератури: вірне використання понять, концепцій, наведення прикладів; грамотність, самостійність; аргументованість.

Виконання завдання з читання та обговорення першоджерела передбачає попереднє (поза аудиторією) прочитання тексту першоджерела та виконання вже в аудиторії завдань з аналізу тексту, запропонуваних викладачкою. Виступ в обговоренні першоджерела оцінюється в 8 балів. **Критерії оцінювання:** знання тексту першоджерела, вміння аналізувати (розділяти) текст та робити самостійні висновки.

Презентація творчого завдання. Творче завдання має на меті актуалізувати навички використання понять та ідей курсу в аналізі реальних подій та процесів. Творче завдання готується поза аудиторією та презентується усно на семінарі. Максимальна оцінка за презентацію творчого завдання – 8 балів. **Критерії оцінювання творчого завдання:** відповідність завданню, адекватність використання понять та ідей теми, аргументованість, оригінальність.

Кількість балів за роботу протягом семестру не має перевищувати 60. Бали, що перевищують 60, не враховуються.

За умов змішаного навчання заняття проводяться онлайн з використанням платформи GOOGLE MEET, матеріали курсу розміщені у GOOGLE CLASSROOM, для оперативного спілкування з викладачкою використовується група в Telegram.

8. Методи контролю

Підсумковий контроль – письмовий іспит

Письмовий іспит складається з тестових запитань з варіантами відповіді, запитань на пояснення та творчих завдань. Максимальна оцінка – 40 балів. Умовою допуску до іспиту є накопичення студенткою чи студентом протягом семестру не менше ніж 30 балів.

Приклад відповіді на питання екзаменаційного білету

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ (ЗАВДАННЯ) № 1

1. Дайте відповідь на тестові питання (завдання додається). (15 балів)
2. Дайте розгорнуту відповідь на питання: *Опишіть відомі вам напрямки, в яких розвивалася соціологія культури. Як, на вашу думку, можна пояснити це розмаїття. Аргументуйте свою відповідь.* (15 балів)
3. Творче завдання: *Згадайте образ ворога з відомого вам художнього твору. Опишіть використання цього образу ворога як культурний механізм влади. Аргументуйте свою відповідь.* (10 балів)

Відповідь:

2. Соціологія культури як окрема дисципліна виникає на початку ХХ ст. Цим словосполученням Альфред Вебер, Макс Адлер та інші автори позначили напрямок досліджень духовного життя суспільства. Виокремлення цього напрямку було одним з наслідків методологічної кризи в соціології наприкінці ХІХ ст. В роботах неокантіанців та представників філософії життя Г. Ріккєрта та В. Дільтея, гуманістичної

соціології – М. Вебера та Г. Зімеля, суспільство розкривалося як продукт людської діяльності, на відміну від започаткованого О. Контом позитивістського бачення суспільства як частини природи. Головним засобом освоєння цього предмету (суспільства як культурного продукту) стає розуміння (на відміну від позитивістського вимірювання).

Але культура в соціології вивчалася також і в позитивістському дусі. Наприклад, в рамках таких напрямків, як структурний функціоналізм та історичний матеріалізм. Останній став в радянській соціальній науці безпосереднім попередником соціології. Культура тут – окрема сфера суспільного життя, яка включає досягнення науки і техніки, твори літератури та мистецтва, суспільні ідеї та теорії. Культура вивчається через її складові елементи – цінності, норми, переконання. Т. Парсонс бачить культуру як елемент загальної системи дії, а її функцією – підтримання ціннісного зразку поведінки людей.

В другій половині ХХ ст. соціологи знов повертаються до вивчення культури як джерела смислів, що стають орієнтирами соціальної дії. Серед них Ф. Тенбрук та П. Бурдьо. За допомогою актуалізованих ідей Вебера, Зімеля, Мангейма, вони вивчають вплив ідей на групоутворення, стратифікацію, створення соціальних інститутів, соціальні рухи та процеси.

Серед напрямків вивчення культури в соціальних науках в другій половині ХХ ст. також треба назвати культурні студії. Це міждисциплінарний напрямок дослідження культури як множинності способів життя. Він актуалізований становленням глобального світу, необхідністю комунікації та щільної співпраці з представниками та середовищами поза рамками Європейського світу. Цей напрямок розвивався в Англії, Канаді, США, Австралії. Методологія культурних студій дозволила побачити культурну неоднорідність і в середині західно-європейських та північноамериканських суспільств. А саме: у дослідженнях класової, расової, етнічної, субкультурної та інших нерівностей. Марксизм, постструктуралізм, мультикультуралізм визначають методологічну основу культурних студій. Їх також називають «дискурсом меншин», тому що за їх допомогою розрізнення, які риніше та в інших методологіях розумілися як структурні (класові, расові, соціально-демографічні) почали вивчатися як культурні.

Серед важливих напрямків, в рамках яких соціологія культури розвивається зараз, треба назвати Культуральну соціологію Дж. Александера (з 1980-их рр.). Він із співавторами досліджує культуру як автономний вимір соціального життя. Їх «сильна програма» передбачає, що культура – це смисли соціального життя; вони досліджуються через аналіз культурних кодів, нарративів, символічних дій. Культурні структури розглядаються по аналогії з текстами, а головне завдання цього напрямку – пошук зв'язків символічних та соціальних структур.

3. Для відповіді на це питання хочу згадати відомий твір Р.Р. Толкієна «Гобіт: туди й звідти». Головна тема твору, відомого також завдяки екранізаціям – влада, сила, нерівність, здатність перемагати складні умови, вигравати та виживати у зіткненні з тими, хто більше, сильніше, чи володіє іншими перевагами, наприклад, магічними здібностями, тощо. Думаю, вибір головного герою та сюжету для автора є можливістю показати, як можна залишитися собою, тобто зберегти свою ідентичність, вирішуючи життєві завдання. Саме це, як на мене, є головною особливістю як Більбо, так і Фродо – головних героїв трилогії, яких автор любить саме за це.

Більбо – хобіт; їм приписане тихе й розмірене життя землероба або скотаря, тощо. Інші групи, описані в книзі, є для гобітів іншими, тобто в порівнянні з якими гобіти визначають себе самих.

З деякими гобіт співпрацює, бо має спільні інтереси чи переконання. Так, гноми разом з Більбо вирушають у подорож, бо цікавляться скарбами, відібраними драконом Смогом, та хочуть повернути собі підземелля гори Ероборн, де вони народилися.

Гендальф – чарівник, в завдання якого входить підтримка рівноваги в світі. Саме він обирає Більбо для викрадення перстня всесилля. Він володіє магією, силою та знаннями, які перевищують знання та силу й Більбо, й інших персонажів. Завдяки цьому, до речі, Гендальфу вдається «звабити» хобіта на подорож – абсолютно не відповідний для хобітів спосіб життя. Іншими словами, чарівник спонукає гобіта порушити кордони власної соціальної групи, ідентичності.

Рух сюжету дозволяє окреслити «кордони» соціальної ідентичності хобіта у зіткненні з представниками інших спільнот, які є або потенційно дружніми, або ворогами. Абсолютним ворогом є дракон Смог, наявність якого дозволяє згуртуватися таким різноманітним за своїми переконаннями та здібностями персонажами. А саме: гобітам, гномам, ельфам, людям та іншими істотам.

Ворог – саме на це звертали увагу дослідники ворожості Зіммель та Гудков – дозволяє згуртуватися спільноті, в якій немає внутрішніх основ консолідації. І те, що спільнота учасників подорожі розпадається, коли її ворог опиняється переможеним, доводить це твердження.

Важко розмістити названі спільноти на вісі «свої-вороги» по відношенню до гобітів. Наприклад, їх стосунки з ельфами більш складні та зорієнтовані іншими інтересами (окрім боротьби зі Смогом). Це стосується також і людей. Кожна з представлених спільнот має свої специфічні уявлення, правила поведінки, цілі, й майже від кожної гобіт отримує пропозиції «стати своїм», що означало б частково відмовитися від власної ідентичності.

Кордони між спільнотами позначає в сюжеті й відчуття, які переживають одне до одного персонажі. Так, іронія, яку гноми викликають у інших, стримує їх спільноту від поповнення та їх самих від втрати

ідентичності. Захоплення та кохання між персонажами дозволяють авторів показати названі спільноти як ендогамні: так, ельфійська принцеса закохується в людину і, залишаючись з ним, втрачає безсмертя.

Таким чином, розглянутий сюжет демонструє здатність ворога допомагати консолідації неоднорідній та неструктурованій спільноті. Відчуття ворожості стає спосібом її згуртувати. З іншого боку, відмінки в стосунках «свій–ворог» забезпечують можливість позначення кордонів спільнот, різниць їх ідентичності.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Виступи на семінарах, виконання завдань	Підсумковий семестровий контроль (іспит)	Сума
60	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	Для чотирирівневої шкали оцінювання	Для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
80-89	добре	
70-79		
60-69		
50-59	задовільно	
1-49		незадовільно

10. Рекомендоване методичне забезпечення

Базова література

1. Сорока Ю. Соціологія культури : навчально-методичний посібник / Ю. Сорока. – Х.: ХНУ імені В. Н.Каразіна, 2015. – 136 с.
2. Іонин Л. Соціологія культури / Л. Іонин. – М.: Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2004. – 427 с.
3. Соболевська М. Неофункціоналістські та постструктуралістські теорії в сучасній соціології: Навчальний посібник / М. Соболевська. – К.: Дух і літера, 2010. – 164 с.
4. Гендер для медій. Підручник .../ За ред. М. Маєрчик (гол. ред.), О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К.: Критика, 2013. – 220 с.
5. Якісні дослідження в соціологічних практиках : Навчальний посібник / За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. – К. : Інститут соціології НАН України, 2009. – 400 с.

Першоджерела:

1. Сорокин П. Родовая структура социокультурных явлений // Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество.- М.-1992. – С. 190–220.
2. Общество как объективная реальность // Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности / П. Бергер, Т. Лукман. – М. : Медиум, 1995. – С.80–209.
3. Социальное пространство и символическая власть // Бурдьё П. Начала / П. Бурдьё ; пер. с фр. Н. Шматко. – М.: Socio-Logos, 1994. – С. 181–208.
4. Герц К. Польза разнообразия / пер. с англ.// THESIS, 1993. – Вып. 3. – С. 168–184.

Допоміжна література

1. Бурлачук В.Ф. Символ и власть. – К.: ИС НАНУ, 2002. – 266 с.
2. Крепон М. Європейські іншості / пер. з фр. – К.: Український центр духов. культури, 2011. – 184 с.
3. Ленуар Р., Мерлье Д., Пэнто Л., Шампань П. Начала практической социологии / Пер. с фр. – М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 2001. – 406 с.
4. Максимович О. (2018). Міжкультурна комунікація як предмет міждисциплінарного теоретизування. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи», 39, 85-89.
5. Малес Л. Вивчаючи тексти культури: соціокультурний аналіз як пізнавальна стратегія соціології / Л. Малес. – К.: КІС, 2011. – 325 с.
6. Риддингс Б. Университет в руинах / пер. с англ. – М.: ВШЭ, 2010. – 304 с.
7. Рабошук К., Чуприна Н., Шаповал А, Гаевая И. Мода как социальное проявление поп-арта. Технології та дизайн, No 1 (22) 2017 р.
8. Скокова Л. Культурна партиципація в Україні: бар'єри та стимули. *Український соціум*. – 2018, No 2 (65): 66–82
9. Сорока Ю. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого : монографія / Ю. Сорока. – Х. : ХНУ імені В. Н.Каразіна, 2012. – 332 с.
10. Танчер В. Культурна ідентичність в полікультурному суспільстві. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти* [Онлайновий ресурс], 4 (2019): 271-285. Веб-ресурс. 21 Jul. 2020

Інформаційні ресурси

Социологический факультет ХНУ им. Каразина	http://www.sociology.kharkov.ua/ukr/gek.php
Факультет социологии КНУ имени Т. Шевченко	http://www.soc.univ.kiev.ua/
Факультет социальных наук и социальных технологий НаУКМА	http://www.ukma.kiev.ua/ua/faculties/fac_soc/index.php
Кафедра истории и теории социологии ЛНУ имени И.Франко	http://www.sociology-lnu.org.ua/
Электронная библиотека социологического факультета ХНУим. В.Н.Каразина	http://library.sociology.kharkov.ua/library.php
Энциклопедия Кругосвет, раздел Социология	http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/sociologiya/
Электронная библиотека Гумер	http://www.gumer.info/authors.php

Библиотека по философии	http://i-text.narod.ru/lib-f.html
Цифровая библиотека по философии	http://filosof.historic.ru/
Центр Питирима Сорокина	http://sor-res-center.livejournal.com/
Портал Економіка, Соціологія, Менеджмент	http://www.ecsocman.edu.ru/
Сайт «Социологияеские прогулки»	http://www.urban-club.ru/
Портал «Sociologist's Warehouse»	http://sociologist.nm.ru/index.htm
Бібліотека ім. В.Г. Короленка	http://korolenko.kharkov.com/nov_catal.htm
Журнал «Соціологія: теорія, методи, маркетинг»	http://i-soc.com.ua/journal/index.php
Журнал социологии и социальной антропологии	http://www.jourssa.ru/
Журнал «Социологическое обозрение» ВШЭ	http://sociologica.hse.ru/
Журнал «Социс»	http://www.nir.ru/socio/scipubl/socis.htm
Незалежний культурологічний часопис «Ї»	http://www.ji-magazine.lviv.ua/index.htm
Архів журналів науково-публіцистичної та художньої літератури російською мовою	http://magazines.russ.ru/
Інститут соціології НАН України	http://www.i-soc.kiev.ua/institute/
Центр Разумкова	http://www.razumkov.org.ua/
Український Харків	http://kharkiv.dyvy.info/home
Журнал Український тиждень	http://www.ut.net.ua/index/
Газета День	http://www.day.kiev.ua/
Газета Дзеркало Тижня	http://www.dt.ua/
Українська служба BBC	http://www.bbc.co.uk/ukrainian/
Українська служба радіо Свобода	http://www.radiosvoboda.org/
Інформаційний портал zaxid.net	http://www.zaxid.net/
Харківський Художній музей	http://www.artmuseum.kharkov.ua/ukr/index.htm
Львівська Національна Гелерея мистецтв	http://lvivgallery.org/
Портал «Музейний простір України»	http://prostir.museum/
Національний Художній музей України (м. Київ)	http://namu.kiev.ua/
Музей Івана Гончара (м. Київ)	http://honchar.org.ua/russian.htm
Національна художня галерея (м. Вашингтон, Округ Колумбія, США)	http://www.nga.gov/home.htm
Смітсонівські музеї (м. Вашингтон, Округ Колумбія, США)	http://www.si.edu/Museums/
Британський Музей (м. Лондон, Великобританія)	http://www.britishmuseum.org/
Лувр (м. Париж, Франція)	http://www.louvre.fr/llv/commun/home.jsp
Ермітаж (С. Петербург, Російська Федерація)	http://www.hermitagemuseum.org/html_Ru/index.html

ГРАФІК ЗАНЯТЬ

Тиждень	Лекції	дата	Семінари	дата
1	Лекція 1		Семінар 1	1.09.21
2		7.09.21		
3		12.09.21	Семінар 2	12.09.21
4	Лекція 2	21.09.21		
5		28.09.21	Семінар 3	29.09.21
6	Лекція 3	5.10.21		
7		12.10.21	Семінар 4	12.10.21
8	Лекція 4	19.10.21		
9		26.10.21	Семінар 5	27.10.21
10		2.11.21		
	Лекція 5	9.11.21	Семінар 6 (за узгодженням)	10.11.21

ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Лекція 1. Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада

1. Соціологія культури: коротка історія дисципліни
2. Соціологічне розуміння зв'язків людини, суспільства та культури.
3. Онтологія сучасного суспільства: принципова нецілісність та множинність.
4. Феномен влади, прямі й дискурсивні влади.
5. Поняття культурних механізмів влади.

Завдання для читання:

Прочитайте уривок «Суспільство як об'єктивна реальність» з книги П. Бергера та Т. Лукмана «Соціальне конструювання реальності». Дізнайтеся самостійно відповіді на наступні питання:

1. Які соціально-історичні умови супроводжували (чи визначали?) написання цього тексту?
2. Які індивідуально-біографічні умови написання тексту?
3. До яких теоретико-методологічних напрямів належать автори, які завдання вони ставили перед собою, коли писали цю роботу?
4. Як автори відповідають на головне питання культурно-аналітичної традиції “як суб'єктивно орієнтовані дії формують об'єктивний соціальний світ?”

Література обов'язкова:

1. Культура и науки о культуре / Л. Ионин // Ионин Л. Социология культуры. – М. : Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2004. – С.13–60.
2. Ионин Л. Культура в социологической традиции / Л. Ионин // Ионин Л. Социология культуры– М. : Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2004. – С. 61–103.
3. Соболевська М. Онтологічні та гносеологічні засади постструктуралістської соціальної теорії / М. Соболевська // Соболевська М. Неофункціоналістські та постструктуралістські теорії в сучасній соціології: Навчальний посібник. – К. : Дух і літера, 2010. – С. 92–97.
4. Гендер для медій : підручник .../ за ред. М. Маєрчик (гол. ред.), О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К. : Критика, 2013. – С. 29–40.
5. Сорокин П. Родовая структура социокультурных явлений // П. Сорокин. Человек. Цивилизация. Общество. – М. : 1992. – С. 190–220.
6. Бергер П. Общество как объективная реальность // Бергер П. Социальное конструирование реальности / П. Бергер, Т. Лукман. – М. : Медиум, 1995. – С. 80–209. (скорочений варіант).

Додаткова:

1. Абельс Х. Интеракция, идентичность, презентация. Введение в интерпретативную социологию / Х. Абельс ; пер. с нем. – С-Пб. : Алетейя, 2000. – 272 с.
2. Александер Дж. Аналитические дебаты: понимание относительной автономии культуры // Дж. Александер // Социологическое обозрение. – 2007. – Том 6, № 1. – С. 17–37.
3. Барт Р. Лекция / Р. Барт // Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика : пер. с фр. – М. : Прогресс, Универс, 1994. – С. 545–569.
4. Бурдьё П. Политические позиции и культурный капитал / П. Бурдьё // Бурдьё П. Социология политики : пер. с фр. – М. : Socio-Logos, 1993. – С. 99–158.
5. Влада // Енциклопедія постмодернізму : пер. з англ. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. – С. 72–74.
6. Гофман И. Искусство управления впечатлениями / И. Гофман // Гофман И. Представление себя другим в повседневной жизни; пер. с англ. – М.: КАНОН-пресс-Ц, Кучково поле, 2000. – С. 251–282.
7. Ионин Л. Культура и социальная структура / Л. Ионин // Ионин Л. Социология культуры. – М. : Изд. дом ГУ ВШЭ, 2004. – С. 293–330.
8. Скокова Л. Культуральна соціологія: в пошуках смислів соціального життя / Л. Скокова // Смилова морфологія соціуму / за ред. Н. Костенко. – К. : Інститут соціології НАН України, 2012. – С. 59–88.
9. Скокова Л. Культурна партиципація в Україні: бар'єри та стимули. *Український соціум*. 2018. № 2 (65). С. 66–82.
10. Соболевська М. Після неофункціоналізму: культурний поворот в соціології / М. Соболевська // Соболевська М. Неофункціоналістські та постструктуралістські теорії у сучасній соціології : навчальний посібник. – К. : Дух і літера, 2010. – С.53–61

11. Сорокин П. Родовая структура социокультурных явлений // П. Сорокин. Человек. Цивилизация. Общество. – М. : 1992. – С. 190–220.
12. Фрейре П. Антидіалогова та діалогова теорії / П. Фрейре // Фрейре П. Педагогіка пригноблених ; пер. з англ. – К. : ЮНІВЕРС, 2003. – С.107–164.
13. Фуко М. Порядок дискурса / М. Фуко // Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. Работы разных лет ; пер. с франц. – М. : Магистериум – Касталь, 1996. – С. 47–96.
14. Фуко М. Тело осужденного [Электронный ресурс] / М. Фуко // Фуко М. Надзирать и наказывать: рождение тюрьмы / Пер. с фр. – М.: «Ad Marginem», 1999. –Режим доступа : http://philosophy.ru/library/foucault/03/fuko_kasn1.htm

Лекція 2. Символ у відтворенні нерівностей та влади

1. Символ як елемент культури.
2. Символічний простір, символічна влада, символічна боротьба, символічний капітал.
3. Символ в процесах номінації, класифікації, кодифікації.

Завдання для читання:

Прочитайте текст роботи П. Бурдьо «Соціальний простір та символічна влада» (текст додається). Запропонуйте відповіді на питання:

1. Які теми розглянуті в роботі?
2. Які основні поняття використовуються, як вони визначаються?
3. Які аргументи автор наводить?
4. Які приклади можна навести до понять, які пропонуються в тексті? Знайдіть.
5. Як ідеї Бурдьо можна використати у дослідженні за темою вашого диплому?

Література до лекції 2

Обов'язкова:

1. Бурлачук В. Способи артикуляції влади, або символ у системі владних відносин / В. Бурлачук // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003, №3. – С. 20–31.
2. Ионин Л. Ритуал. Символ. Миф / Л. Ионин // Ионин Л. Социология культуры. М.: Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2004. – С. 166–212.

Додаткова:

1. Бурлачук В. Символ, ценность и желание / В. Бурлачук // Бурлачук В. Символ и власть. – К.: ИС НАНУ, 2002. – С.110–141.
2. Гирц К. Глубокая игра: заметки о петушиных боях у балийцев / К. Гирц // Гирц К. Интерпретация культур ; пер. с англ. – М. : РОССПЭН, 2004. – С. 473–522.
3. Игнатенко І. Стаючи жінкою: обряд «комори» та символіка дівочої цноти / І. Ігнатенко // Ігнатенко І. Жіноче тіло у традиційній культурі українців. – К. : Дуліби, 2013. – С. 97–121.
4. Лотман Ю. Символ в системе культуры / Ю. Лотман // Лотман Ю. Семиосфера. – СПб. : Искусство, 2001. – С. 240–249.
5. Малес Л. Соціосеміотична ідентифікація культур / Л. Малес // Малес Л. Вивчаючи тексти культури: соціокультурний аналіз як пізнавальна стратегія соціології. – К. : КІС, 2011. – С. 122-151.
6. Рябчук А. Криміналізація бездомності на пострадянських теренах / А. Рябчук // Спільне: журнал соціальної критики. – 2010. – № 1. – С.45–56.
7. Сарна А. Политика и символ. Стратегии политического маркетинга в Беларуси 2004 - 2006 гг. / А. Сарна // Белорусский формат: невидимая реальность / отв. ред. А. Усманова. – Вильнюс : ЕГУ, 2008. – С. 232–264.
8. Сорока Ю. Значення символу «українець/українка» в уявленнях українського студентства: між етнічною та громадянською інтерпретаціями / Ю. Сорока // Українське студентство у пошуках ідентичності : монографія / за ред. В. Арбеніної, Л. Сокурянської. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – С. 80–97.
9. Сорока Ю. Социальное восприятие в традиционной культуре: личность на Бали сквозь завесу значимых символов / Ю. Сорока // Сорока Ю. Видеть, мыслить, различать: социокультурная теория восприятия. – Х. : ХНУ, 2010. – С. 75–80.

Лекція 3. Ритуал у відтворенні нерівностей та влади

1. Соціологічне визначення ритуалу.
2. Ритуал і цінності, соціальні інститути та пам'ять спільноти.
3. Специфіка ритуалів у сучасному суспільстві. Свята.
4. Ритуали в процесах легітимації влади.

Завдання для читання:

Прочитайте уривок “Чудеса і магія” з роботи Мері Дуглас “Чистота та небезпека” (уривок додається). Запропонуйте відповіді на питання:

1. Які теми розглянуті в роботі?
2. Які основні поняття використовуються, як вони визначаються?
3. Які аргументи автор наводить?
4. Чи додають положення Дуглас щодо традиційних суспільств нового розуміння ритуалів у сучасному суспільстві?
5. Чи можна навести приклади до понять та ідей Дуглас із сучасного суспільства? Знайдіть.
6. Як ідеї Дуглас допомагають у дослідженні з теми вашої дипломної роботи?

Література до лекції 3

Обов’язкова:

1. Дуглас М. Чудеса и магия / М. Дуглас // Дуглас М. Чистота и опасность / под ред. С. Баньковской ; пер. с англ. Р. Громовой. – М. : «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2000. – С. 94–114.
2. Ионин Л. Ритуал. Символ. Миф / Л. Ионин // Ионин Л. Социология культуры. М.: Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2004. – С. 166–212.

Додаткова:

1. Актуальні культурні практики населення України // Соціокультурні ідентичності та практики / під ред. А. Ручки. – К. : ІС НАНУ, 2002. – С. 259–289.
2. Бурлачук В. Власть, ритуал и «оранжевая революция» / В. Бурлачук // Соціологічне знання та влада: суперечливі взаємовідносини соціологічних досліджень і політичної практики. – К. : ВД «Стилос» ; ПЦ «Фоліант», 2005. – С. 63–75.
3. Бурлачук В. Традиция и классификация как способы легитимации власти // Бурлачук В. Символ и власть / В. Бурлачук. – К. : ІС НАНУ, 2002. – С. 142–200.
3. Бергер П. Легитимация // Бергер П. Социальное конструирование реальности / П. Бергер, Т. Лукман. – М. : Медиум, 1995. – С. 151–209.
4. Гилмор Д. Ритуалы мужественности / Д. Гилмор // Гилмор Д. Становление мужественности: культурные концепты маскулинности / пер. с англ. – М.: РОССПЭН, 2005. – С.154–176.
5. Глебкин В. Модели ритуала / В. Глебкин // Глебкин В. Ритуал в советской культуре. – М. : Янус-К, 1998. – С. 25–43.
6. Кісь О. Мати: ідеали та практики материнства / О. Кісь // Кісь О. Жінка у традиційній українській культурі (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2012. – С. 181–199.
7. Коннертон П. Церемонії вшанування пам’яті / П. Коннертон // Коннертон П. Як суспільства пам’ятають / пер. з англ. – К. : Ніка-Центр, 2004. – С.70–113.
8. Маєрчик М. Символіка втрати і здобуття тілесних функцій в обрядах переходу / М. Маєрчик // Маєрчик М. Ритуал і тіло. – К. : Критика, 2011. – С.73–126.
9. Сергеева О. Рождение практики телепросмотра / О. Сергеева // Сергеева О. Домашний телевизор: экранная культура в пространстве повседневности. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2009. – С. 70–91.
10. Шульга А. Легитимация и «легитимация»: феноменологический анализ / А. Шульга. – К. : ІС НАНУ, 2012. – С. 112–130.

Лекція 4. Міф у відтворенні нерівностей та влади

1. Міф в культурі. Характеристика міфологічного мислення.
2. Міф та суспільство. Три аспекти зацікавленості соціології міфом.
3. Міф та цінності.
4. Міфологічне мислення та явище натуралізації.

Завдання для читання:

Прочитайте уривок з роботи Р. Барта “Міф як семіологічна система” (уривок додається). Запропонуйте відповіді на питання:

1. Які теми розглянуті в роботі?
2. Які основні поняття використовуються, як вони визначаються?
3. Які аргументи автор наводить?
4. Чи додають положення Барта щодо традиційних суспільств нового розуміння ритуалів у сучасному суспільстві?
5. Які приклади міфологічних повідомлень можна навести із сучасної масової культури? Знайдіть та застосуйте до їх аналізу схему Барта.

6. Як ідеї Барта допомагають у дослідженні з теми вашої дипломної роботи?

Література до лекції 4

Обов'язкова:

1. Барт Р. Миф как семиологическая система / Р. Барт // Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика : пер. с фр. – М. : Прогресс, Универс, 1994. – С. 74–98.
2. Бурлачук В. Современные условия возвращения к мифу / В. Бурлачук // Бурлачук В. Символ и власть / В. Бурлачук. – К. : ИС НАНУ, 2002. – С. 42–56.
3. Ионин Л. Ритуал. Символ. Миф / Л. Ионин // Ионин Л. Социология культуры. М.: Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2004. – С. 166–212.

Додаткова:

1. Барт Р. Мифологии / Р. Барт // Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика : пер. с фр. – М. : Прогресс, Универс, 1994. – С.48–71.
2. Бикбов А. Социальное пространство как физическое: иллюзии и уловки [Электронный ресурс] / А. Бикбов // Отечественные записки. – 2002. – № 6/7. – Режим доступа : http://magazines.russ.ru/oz/2002_06_08.html
3. Бурлачук В. Колективна пам'ять: між цінностями та історичним знанням // СТММ: 2020 (3): 124-142
4. Вирильо П. Машина зрения / П. Вирильо // Вирильо П. Машина зрения / пер. с фр. – СПб. : Наука, 2004. – С. 106–139.
5. Вулф Н. Миф о красоте / Н. Вулф ; пер. с англ. – М.: Альпина-нонфикшн, 2013. – 446 с.
6. Гирц К. Идеология как культурная система / К. Гирц // Гирц К. Интерпретация культур ; пер. с англ. – М. : РОССПЕН, 2004. – С. 225–268.
7. Дубин Б. Война, власть, новые распорядители / Б. Дубин // Дубин Б. Интеллектуальные группы и символические формы. – М. : Новое издательство, 2004. – С. 176–185.
8. Кулік В. Статус-кво та нормальність / В.Кулік // Кулік В. Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки. – К. : Критика, 2010. – С. 271–288.
9. Маклюэн Г. М. Печатное слово. Архитектор национализма / Г. М. Маклюэн // Маклюэн Г. М. Понимание Медиа: Внешние расширения человека / пер. с англ. – М. : Жуковский, 2003. – С. 193–202.
10. Маєрчик М. Гендерована біологія / М. Маєрчик, О. Плахотнік // Гендер для медій : підручник .../ за ред. М. Маєрчик (гол. ред.), О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К. : Критика, 2013. – С. 61–78.
11. Мелетинский Е. Теории мифа / Е. Мелетинский // Мелетинский Е. От мифа к литературе. – М.: РГГУ, 2001. – С. 11–23.
12. Попова И. Понятие Идеологии. «Идеологичность» повседневного сознания / И. Попова // Попова И. Повседневные идеологии. Как они живут, меняются и исчезают. – К. : ИС НАНУ, 2000. – С. 11–33.
13. Уорнер У. Трансформация политического героя средствами массовой информации / У. Уорнер // Уорнер У. Живые и мертвые / пер. с англ. – М.-СПб.: Университетская книга, 2000. – С. 57–107.
14. Уортман Р. Сценарии власти. Мифы и церемонии русской монархии / Р. Уортман // Социальная антропология. Хрестоматия. Под ред. В. Городяненко. – Днепропетровск : Изд-во Днепропетровского университета, 2004. – С. 241–251.
15. Ямпольский М. Цензура как торжество жизни / М. Ямпольский // Ямпольский М. Язык-Тело-Случай. – М. : НЛО, 2004. – С. 225–235.

Лекція 5. Культурна неоднорідність як ознака соціокультурного простору. Дискурс чужого й ворога та його соціальний зміст

1. Культурна неоднорідність та поняття полікультурності.
2. Концепти осягнення культурної неоднорідності.
3. Критика концептів культурної неоднорідності та її критерії.
4. Культурне розмаїття як ресурс розвитку.
5. Інший в перспективі полікультурного суспільства
6. Соціокультурна номенклатура Іншого
7. Культурні механізми розрізнення груп та категорій: чужий та ворог в перспективі реалізації влади в суспільстві
8. Культурна політика національної держави та проблеми толерантності
9. Діалог як соціальна технологія в культурно розмаїтому суспільстві

Література до лекції 5

Обов'язкова:

1. Ручка А. Субкультури як соціологічний конструкт / А. Ручка // Ручка А. Субкультурна варіативність українського соціуму / А. Ручка; за ред. Н. Костенко, А. Ручки. – К.: ІС НАНУ, 2010. – С. 11-26. Перотті А. Полікультурність у всіх її проявах / А. Перотті // Перотті А. Виступ на захист полікультурності / А. Перотті; пер. з франц. – Л.: Кальварія, 2001. – С. 31–48.
2. Сорока Ю. Соціокультурна інтерпретація полікультурного суспільства / Ю. Сорока // Сорока Ю. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого / Ю. Сорока. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – С. 224–242.
3. Герц К. Польза разнообразия / К. Герц; пер. с англ. В. Иванова и Э. Соловьева // THESIS, 1993. – Вып. 3. – С. 168–184.
4. Шютц А. Чужой / А. Шютц // Шютц А. Смысловая структура повседневного мира: очерки по феноменологической социологии / А. Шютц; пер. с англ. – М.: Общественное мнение, 2003. – С. 191–207.
5. Кукатас Ч. Терпеть нетерпимое [Электронный ресурс] / Ч. Кукатас. – Режим доступа: <http://www.inliberty.ru/library/study/798/>.

Додаткова:

1. Бредникова О. «Этническое предпринимательство» мигрантов и мифы мультикультурализма / О. Бредникова // Бредникова О. Мультикультурализм и трансформация постсоветских обществ / О. Бредникова; под ред. В. Малахова и В. Тишкова. – М.: Институт этнологии и антропологии РАН, 2002. – С. 155–161.
2. Відповідь // Жити разом: поєднання різноманіття і свободи в Європі ХХІ століття. Пер. з англ. – Львів: Літопис, 2011. – С. 45–78.
3. Воронков В. Мультикультурализм и деконструкция этнических границ / В. Воронков // Воронков В. Мультикультурализм и трансформация постсоветских обществ / под ред. В. Малахова и В. Тишкова. – М.: Институт этнологии и антропологии РАН, 2002. – С. 38–47.
4. Ионин Л. Инсценировки в культуре / Л. Ионин // Ионин Л. Социология культуры / Л. Ионин. – М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2004. – С. 258–292.
5. Ионин Л. Традиция – канон – стиль / Л. Ионин // Ионин Л. Социология культуры / Л. Ионин. – М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2004. – С. 213–257.
6. Костенко Н. Поточні концептуалізації культурних порядків / Н. Костенко // Костенко Н. Субкультурна варіативність українського соціуму / Н. Костенко; за ред. Н. Костенко, А. Ручки. – К.: ІС НАНУ, 2010. – С. 27–34.
7. Кребер А. Виды и свойства стилей / А. Кребер // Кребер А. Избранное: Природа культуры / А. Кребер; пер. с англ. – М.: РОССПЭН, 2004. – С. 803–821.
8. Малахов В. Культурный плюрализм versus мультикультурализм / В. Малахов // Малахов В. «Скромное обаяние расизма» и другие статьи / В. Малахов. – М.: Модест Колеров и «Дом интеллектуальной книги», 2001. – С. 159–166.
9. Максимович О. В. Міжкультурна комунікація як предмет міждисциплінарного теоретизування // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2018. № 39. С. 85-89.
10. Рубл Б. Живучи посередині / Б. Рубл // Рубл Б. Капітал розмаїтості. Транснаціональні мігранти в Монреалі, Вашингтоні та Києві / Б. Рубл; пер. з англ. Т. Цимбал. – К.: Критика, 2007. – С. 59 – 90.
11. Сорока Ю. Полікультурне суспільство: взаємозв'язок процесів його дослідження та формування / Ю. Сорока // Сорока Ю. Агора. Наука без кордонів. – К.: Стилос, 2012. – Вип. 11. – С. 183–19
12. Танчер В. Колізія культурних ідентичностей у полікультурному суспільстві // СТММ:2019 (4): 106-117
13. Тейлор Ч. Мультикультурализм та політика визнання / Ч. Тейлор; пер. англ. – К.: Альтерпрес, 2004. – С. 29–71.
14. Цей прекрасний новий світ // Хіппі у Львові. Альманах.. – Л.: «Триада плюс», 2012. – Вип. 2. – С. 39–94.
15. Щепанская Т. Субкультура и смежные понятия / Т. Щепанская // Щепанская Т. Система: тексты и традиции субкультуры / Т. Щепанская. – М.: ОГИ, 2004. – С. 27–34.
16. Коз П. Культурная, транскультурная и мультикультурная идентичность / П. Коз; пер. с англ. // Перекрестки, № 1-2/2005. – С. 124–141.
17. Крепон М. Пам'яті про імперію (використання, запозичення, переклад) / М. Крепон // Крепон М. Європейські іншості / М. Крепон; пер. з фр. – К.: Український центр духов. культури, 2011. – С. 49–67.
18. Медіа і глобальна культура // Медіа. Демократія. Культура / за ред. Н. Костенко, А. Ручки. – К.: ІС НАНУ, 2008. – С. 133–152.
1. Гудков Л. Идеологема «врага»: «Враги» как массовый синдром и механизм социокультурной интеграции / Л. Гудков // Л. Гудков. Образ врага / Сост. Л. Гудков; ред. Н. Конрадова. – М.: ОГИ, 2005. – С. 7–79.

2. Дубин Б. Запад, граница, особьй путь. Символика «Другого» в политической мифологии современной России / Б. Дубин // Будин Б. Интеллектуальные группы и символические формы / Б. Дубин. – М. : Новое издательство, 2004. – С. 300–318.
3. Зиммель Г. Человек как враг / Г. Зиммель; пер. с нем. // Социологический журнал. - 1994. - № 2. - С. 114–119.
4. Кристева Ю. За яким правом ви чужинець? / Ю. Кристева Кристева Ю. Самі собі чужі /Ю. Кристева; пер. з фр. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – С. 123–135.
5. Сорока Ю. Актуалізація проблематики Іншого в сучасному українському суспільстві / Ю. Сорока // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : Збірник наукових праць / Ю. Сорока. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – Вип. 10. – С. 429–432.
6. Сорока Ю. Ворог як категорія соціального сприйняття / Ю. Сорока // Вісник Львівського університету. Сер. Соціологічна. – 2011. – Вип. 5. – 312 с. – С. 199–208. Сорока Ю. Інший як об'єкт соціального сприйняття: соціокультурна номенклатура Іншого / Ю. Сорока // Сорока Ю. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого / Ю. Сорока. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – С. 170–223.
7. Сорока Ю. Студентські уявлення щодо відчуття ворожості в сучасній Україні / Ю. Сорока // Українське студентство у пошуках ідентичності : монографія / за ред. В. Л. Арбеніної, Л. Г. Сокурянської. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – С. 375–386.
8. Сорока Ю. Мова ворожечі в перспективі соціології культури / Ю. Сорока // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2018 / 3. – С. 26–46.
9. Тодоров Ц. Цивілізований діалог [Електронний ресурс] / Ц. Тодоров // Новая Европа. – Режим доступа : http://www.n-europe.eu/article/2008/06/10/tsivilizovannyi_dialog.
10. Mirimanova, N. (2016). National Dialogue in Ukraine: You Must Spoil before You Spin, *Security and Human Rights*, 27(3-4), 358-380. doi: <https://doi.org/10.1163/18750230-02703006>
11. Культура діалога. Разрешение конфликтов. Примирение / Сомт. И. Соломадин. – К.: Дух і літера, 2016. – 264 с.
12. Як, коли, де працює діалог? Практичний посібник. – К. Гусева, Д. Проценко. – Київ, Координатор проектів ОБСЄ в Україні. – 2019. – 52 с.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар 1. Вступний

Завдання:

Згадайте, що ви знаєте про культуру з інших курсів університетської програми та повсякденного життя. Знайдіть відповіді на наступні питання:

1. Що таке «культура»?
2. Які науки вивчають культуру? В чому їх відмінності?
3. Які діяльності, окрім науки, безпосередньо пов'язані з культурою?
4. Які базові визначення поняття культури має використовувати Соціологія культури?

Семінар 2.

Завдання 1:

Прочитайте конспект та тексти з обов'язкової літератури за Лекцією 1. Випишіть головні поняття теми та їх визначення. Доберіть самостійно приклади до кожного з цих понять, запишіть їх і скористайтеся записами під час виступу на дискусії.

Питання дискусії:

1. Які різні способи розуміння зв'язку людини, суспільства та культури є в соціології та чим зумовлені їх різниці?
2. Чим постструктуралістське бачення суспільства відрізняється від функціоналістського? В чому переваги постструктуралістського підходу?
3. Чому саме феномен влади опиняється в центрі уваги дослідження зв'язку суспільства та культури в наш час?

Завдання 2:

Прочитайте творчі завдання до Теми 1 (текст завдань додається). Оберіть одне з них. Підготуйте відповідь для презентації в аудиторії.

Семінар 3.

Завдання:

Прочитайте конспект та тексти з обов'язкової літератури за лекцією 2. Випишіть головні поняття теми та їх визначення. Доберіть самостійно приклади до кожного з цих понять, запишіть їх і скористайтеся записами під час виступу на дискусії.

Питання дискусії:

1. Чи є символ соціологічним поняттям? Чи має бути й чому?
2. Чи є символ нейтральним щодо владних стосунків в суспільстві?
3. Чим є номінації та класифікації: актом пізнання або актом влади?

Семінар 4.

Завдання:

Прочитайте конспект та тексти з обов'язкової літератури за Лекцією 3. Випишіть головні поняття теми та їх визначення. Доберіть самостійно приклади до кожного з цих понять, запишіть їх і скористайтеся записами під час виступу на дискусії.

Питання дискусії:

1. Чи можна назвати ритуал непрактичною дією? В чому її сенс?
2. Чи має поняття ритуалу належати до соціологічного словника? Чому?
3. Свята в сучасному суспільстві: атавізм чи атрибут?
4. Чи є можливою реалізація влади в суспільстві без використання ритуалів?

Семінар 5.

Завдання 1:

Прочитайте конспект та тексти з обов'язкової літератури за лекцією 4. Випишіть головні поняття теми та їх визначення. Доберіть самостійно приклади до кожного з цих понять, запишіть їх і скористайтеся записами під час виступу на дискусії.

Питання дискусії:

1. Міфологічне та наукове мислення є взаємовиключними: чи це вірно та чому?
2. Суспільство або спільнота не можуть існувати без міфу: чи погоджуєтесь ви з таким твердженням?
3. Які можливості для аналізу цінностей дає виявлення їх зв'язку з міфом?
4. Чи є натуралізація зловживанням?

Завдання 2:

Прочитайте творчі завдання до Теми 3 (текст завдань додається). Оберіть одне з них. Підготуйте відповідь для презентації на семінарі.

Семінар 6.

Завдання:

Прочитайте конспект та тексти з обов'язкової літератури за лекцією 5. Випишіть головні поняття теми та їх визначення. Доберіть самостійно приклади до кожного з цих понять, запишіть їх і скористайтеся записами під час виступу на дискусії.

Питання дискусії:

1. Множинність соціальних позицій, культурна неоднорідність, полікультурність: в чому різниця між явищами, які позначаються цими поняттями?
2. Полікультурність та мультикультуралізм: чи це одне й те ж саме?
3. Чи можливо ідеї Перотті про полікультурність Європи перенести на сучасну Україну?
4. Які з концептів осягнення культурної неоднорідності є найвідомішими й чому?
5. Чи можливий політичний режим, що не потребує монокультурного ідеалу як своєї основи?
6. Які фігури Іншого складають актуальну соціокультурну номенклатуру Іншого для сучасного суспільства? Які дані треба застосовувати, щоб аргументувати цей перелік?
7. Які категорії чи групи в сучасному українському суспільстві сприймаються як чужі? Які – як вороги? Яким стосункам влади таке сприйняття відповідає?